

láttatják a magyar társadalom életében bekövetkezett változásokat. A neologizmusok feltárásában a Nyelvőr korabeli évfolyamaira támaszkodik, hiszen joggal feltételezhetjük, hogy az ott megjelent nyelvi jelenségek már elindultak a köznyelvvivé válás útján. A kötet származásuk szerint összetétellel, képzéssel, rövidítéssel, összevonással létrejött új szavakat, továbbá idegen és rétegnyelvi eredetű szóképzési változásokat mutat be.

A hatodik fejezet a jelentésváltozásokat elemzi. Főleg a rétegnyelvi eredetű szavak esetén széles körben megfigyelhető a jelentésbővülés, de a jelenség a társadalmi változások által elindított mobilitási folyamatból is következik. Ez közelebb hozta ugyanis egymáshoz a korábban elkülönült társadalmi rétegeket és csoportokat, ami a nyelvi változatok keveredésével is járt. A jelentésbővülés mellett a szerző figyelme kiterjed a párhuzamos alak- és jelentésmegoszlásra, a jelentéstapadásra és a jelentéssűrítő szó szerkezetek elemzésére. A fejezet végén rendkívül tanulságos, jól áttekinthető, pontokba szedett vázlatban mutatja be az 1945 után bekövetkezett szóképzési és jelentésváltozásokat.

„A társadalmi és épített környezettel kapcsolatos nyelvi változások” című fejezetben a szerző elemzi a köszöntés és a nyelvi tiszteletadás formáit, valamint a helynévadás, illetve a helynevek változtatásának gyakorlatát. Fontos terület ez, mert a nyilvános tér birtokbavétele, a közös tér feletti uralom szimbolikus kinyilvánítása a tulajdonnevekkel kezdődik, diktatúrák idején a közterületek elnevezése is része a politikai propagandának – írja a szerző. Hozzátehetjük, ez utóbbi demokráciánk elmúlt húsz évében sem szorult háttérbe.

Természetes, hogy az intézményi névadás is pontosan tükrözi a kiépülő hatalom szándékait, törekvéseit.

Csupán alfejezetként került a munka végére a nyelvtervezés, holott a benne szereplő fontos megállapítások alapján – rövidsége ellenére – önálló fejezet is lehetne. A szerzőben ugyanis felmerült az izgalmas kérdés, vajon

a diktatúra korai időszakában összeállt nyelvi korpusz tudatos nyelvi tervezés eredménye, avagy inkább egyfajta spontán megújulás, amelyet a társadalmi és politikai körülmények változása hívott életre. Válaszát az ide vonatkozó adatok elemzésével adja meg.

A kötetet szöszedet egészíti ki, amely a köznyelv politikai töltésű szavait és kifejezéseit gyűjti egybe a korabeli nyelvészeti szakirodalom alapján.

A függelék forrásközlést tartalmaz, a szerző közreadja az elemzett vezércikkek szövegeit. Szokatlan, ámde rendkívül tanulságos, hogy befejezésképpen illusztrációkat mutat be, négy rendkívül jellegzetes karikatúrát az egykori Ludas Matyiból, illetve a Falu és Város. Közigazgatási és községgpolitikai Szemle egy cikkének faksimiléjét.

A szerző minden fejezetet a témára vonatkozó irodalom széles körű ismertetésével, alapos feldolgozásával vezet be, munkája értékét számos új megállapítása mellett éppen tudományos beágyazottsága adja. Alapvető, lényegét érintő kérdés nem marad megválaszolatlan, a könyvet letéve bizton állíthatjuk: megismerkedtünk a korai kommunista média nyelvhasználatával, a nyelv kisajátításának módszereivel és gyakorlatával.

Goldmann Eleonóra

Balaskó Mária – Balázs Géza – Kovács László (szerk.)

Hálózat kutatás

Hálózatok a társadalomban és a nyelvben

Budapest: Tinta Könyvkiadó, 2010. 234 p.

A Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához sorozat újabb tagjaként egyáltalán nem átlagos nyelvészeti kötetet tartunk a kezünkben. A *hálózat tudomány* ugyanis napjaink egyik divatos interdiszciplináris kutatási területe: célja komplex rendszerek vizsgálata és

modellezése. Fontosságára és leíró erejére főképp a világháló tömeges elterjedése kapcsán derült fény.

Ha a nyelvben hálózatról beszélünk, akkor igen gyakran a szemantikára vagy a pszicholingvisztikára gondolunk. Ebben a könyvben is találunk példát nyelvi jelenségek hálózatos modellezésére, hálózateméleti elemzésére is.

Teljes tartalmát tekintve azonban már semmiképpen sem nevezhető tisztán nyelvészeti-nek a kötet: a néprajz, de főképpen a szociometria, bár rendelkeznek hálózattudományi relevanciával, annak nem nyelvészeti, hanem egyéb társadalomtudományi vonatkozását helyezik előtérbe.

Probléma magának a *hálózattudománynak*, *-kutatásnak*, *-elméletnek* az elhatárolása: a recenzens szerint erre szükség volna. Szerintünk ugyanis az *elmélet* magvát a *matematikai* háttér adja, erről azonban a könyvben kevés szó esik; ha mégis, akkor sem fektetnek súlyt a szerzők a matematika *formális* eszköztárának használatára. A kötetben a valóban hálózattudományi megközelítést alkalmazó cikkek is inkább a hálózatemélet eredményeinek *alkalmazásairól* szólnak. A pusztán humán műveltséggel rendelkező olvasó számára nem válik világossá az sem, hogy a gráfelmélet és a hálózatemélet *mai* eredményei hogyan kapcsolódnak egymáshoz (Balázs Géza első cikke is *történeti* áttekintéssel kezdődik). A formális (matematikai) leírás hiánya nem kedvez az erős matematikai háttérű, de a hálózattudományt csak kevéssé ismerő olvasói rétegnek sem, ám a „hagyományos” nyelvész olvasótábor számára sem ártott volna néhány matematikai szemléletű, az elmélet mélységeit megmutató tanulmány. Igen fontosnak tartottam volna megjegyezni például azt is, hogy míg a gráfelmélet klaszikusan *véges* gráfokkal foglalkozik, a hálózatra éppen az a jellemző, hogy – amennyiben időben változik, márpedig gyakorta erről van szó – potenciálisan *végtelen* is lehet, és így a gráfokról tanult ismereteink kiegészítésre szorulnak.

A *hálózatkutatás* ugyanakkor az elmélet *alkalmazásából* fakadó, jórészt társadalomtudományi vonatkozású eredményeket foglalja magában, és a *hálózatemélettel* együtt adja a már említett interdiszciplinát, a *hálózattudományt*.

A könyv tartalmából – tévesen – arra következtethet az olvasó, hogy a nyelvtudomány és a hálózattudomány érintkezési felülete Magyarországon még nem elég kiterjedt ahhoz, hogy megtöltsön egy konferenciakötetet: a hálózateméletileg értelmezhető, ám nem nyelvészeti cikkek mellett találunk klasszikus, a hálózatokhoz már legfeljebb csak a pszicholingvisztikai és pedolingvisztikai vonatkozás révén köthető nyelvészeti tanulmányokat is. Ugyanakkor *hiányoznak* a könyvből a hálózatos modellnek a gyakorlatba történő átültetését célzó, dominánsan *nyelvtechnológiai* cikkek (egy-két tanulmány), pedig adódik a *Princeton WordNet* szemantikus háló (és adaptációi) mint nemzetközi példa, és a magyarországi hálózatkutatás egészéről alkotott képünk sem lehet teljes a magyar nyelvre történő adaptáláshoz kapcsolódó nyelvtechnológiai kutatási eredmények ismertetése nélkül. A nyelvtechnológiai alkalmazáshoz legközelebb talán Fóris cikke jár (aki hivatkozik is Prószékyre), azonban ő is megáll a modell felállításánál, az utolsó, bár igen nehéz lépést (érthető okokból) nem teszi meg, ahogyan a könyv többi szerzője sem.

A terjedelmi korlátokat szem előtt tartva a tanulmányokat némi válogatást követően néhány ponton továbbgondoljuk vagy éppen bíráljuk, természetesen vitaindító jelleggel is.

Balázs Géza első cikkének legfőbb erénye a történeti áttekintésen túl (sőt még inkább) a hálózatok fontos jellemzőinek (kisvilágság, skálafüggetlenség, gyengekapcsoltság, egymásba ágyazottság) rendszerszerű, bár informális definiálása. Helyzete annyiban szerencsés, hogy közvetlenül Kovács László első tanulmánya után, másodikként kapott helyet, de bevezető cikknek talán még inkább megfelelt volna.

Balázs László a klasszikus szociometriai módszert használva térképezte fel egy megyei könyvtár kommunikációját. Kérdés, hogy a címben a túláltalánosító „hálózati” helyett miért nem „szociometriai” szerepel: ez *nem* befolyásolta volna a közösségi kapcsolattudományi relevanciáját. Még nagyobb problémát jelentenek azonban a 33–34. oldalakon a szövegben szereplő és az ábrákról leolvasható adatok közötti eltérések, valamint a 34. oldal táblázatában a számok félreérthető módon történő feltüntetése. A táblázatban ugyanis *százalékos megoszlás* szerepel, viszont az „eloszlás” szó ilyen értelmű, jelző nélküli használata, valamint a %-jel alkalmazásának hiánya az egész cikk megértését nagyon megnehezítette. A recenzens számára kétséges az is, hogy a szerző a *páros* helyzetben lévők számát („öt”, vagyis 11,1%) helyesen állapította-e meg: a szövegben egyszer elírásként „négy” is szerepel, az ábrát elemezve viszont arra jutottunk, hogy a helyes érték valószínűleg 6. Ennyi ugyanis a nem láncvégi és nem csillaghelyzetben lévő, ugyanakkor csak egyetlen másik személlyel kölcsönös kapcsolatban lévő személyek száma. Magukat a kölcsönös kapcsolatokat az ábrákon többször megszámlolva is csak 70-ig jutottam, holott a szövegbe 78 került. Egy nagyságrend-tévesztést is találtam: a 0,78% és a 7,8% közül az utóbbi áll közelebb a valósághoz. Végül apró, de szintén jelzésértékű hiba, hogy a 38. oldalon a 3. ábra felső szegélye is hiányzik. Ha e hibáktól eltekintünk, a következtetések ugyan megállják a helyüket, hitelességük azonban csorbát szenved.

Gráfik néprajzi cikke esszéyszerű és helyzetképszerű is, igen nagy terjedelmű (18 oldal). Annak lehetőségét azonban, hogy valóban helyzetképként értelmezhesük (azaz: hogyan is áll a hálózattudományi megközelítés térhódítása a néprajztudományban), alássa a rengeteg önhivatkozás. A cikk címe frappáns, ám beleolvasva felszínre jönnek az ellentmondásai: a *hálózat* esetén *entitások* (amelyek nem feltétlenül alkotnak homogén

halmazt: a néprajznál maradványok, személyek, állatok, járművek, szállítmányok, egyes tényezők *konkrét* értékei) kapcsolatairól beszélhetünk, míg például a 2. ábrán *absztrakt gráfmodell* látható, entitások helyett *entitás-típusokkal*. A 3. ábrán azonban valóban egy hálózat látható, melynek entitásai a települések, melyek (a 7. ábrával ellentétben) azért nem gráffal vannak modellezve, mert az áttekinthetetlen volna. A hálózat – véleményem szerint ezért is nevezhető annak – potenciálisan nem állandó, és kiterjedése is változhat, mert bármikor megjelenhet például beszállítóként az ábrán nem szereplő településen székelő cég is. Végül a 6. ábra absztraktsága tekintetében semmiben sem különbözik a 2. ábrától, itt már mégsem meri a szerző a „hálózat” szót használni – talán nem véletlenül, az ábra nem eléggé összetett. Pozitívumként emelhető ki ugyanakkor a tanulmány tárgy-szemiotikai része és az utolsó néhány oldalon – interjúkra alapozva – mégiscsak jól kidomborodó helyzetkép-jelleg.

Szvetelszky cikke címével ellentétben igazából nem nyelvhasználati, hanem össztársadalmi kérdéseket taglal, a nyelvre szinte csak érintőlegesen tér ki. Tagolatlansága miatt nehéz az egyes részeket más hasonló témájú cikkekkel összehasonlítva elemezni. Általános tudományfilozófiai megállásai azonban elgondolkodtatóak: kérdés például, hogy a mai körülmények (a tudományos élet Amerika-centrikussága, az ottani oktatásban megjelenő túlzott specializálódás stb.) a holisztikus tudományos paradigma kialakulásának kedveznek-e.

A hálózati topológia alakulásával kapcsolatban a matematikának megint csak előtérbe kellene kerülnie; az „idealizált” tanulmány szerkezete *társadalmi folyamat bemutatása > modell felállítása gráfokkal, azok halmazával vagy sorozatával > matematikai leírás és bizonyítás* volna. Sajnos a három lépés közül kevesen értenek mindegyikhez ugyanolyan magas szinten.

Orosz és munkatársai egy konkrét netes terjedésvizsgálatot mutatnak be, elolvasásra

mindenképpen ajánlom. Kár, hogy a használt módszerek a Flashben lévő lehetőségek kiaknázásával akár aljas célokra is felhasználhatók.

Balázs Géza második tanulmánya Szveletszkyéhez képest sokkal inkább szól a nyelvhasználatról: a *nyelvi alakzatok* hálózatáról ír, ami végül is a szövegkohézióért felel. A szerzőre jellemző tudományfilozófiai és terminológiai alaposság most is jó cikket eredményezett. A 92. oldal kapcsán egy korábbi, zoboralji, részben névtani kutatásomra asszociációk: kétnyelvű környezetben a ragadványnevéadásban mindig megjelenik a nyelvi divat, de a domináns nyelv – esetemben a magyar – itt valóban domináns; a becenévéadás azonban közkeletű sémák (képzők) alkalmazásával történik, amelyek általában nyelvi nem túl bonyolultak, és ha ismeretük a második nyelvre – a szlovákra – is jól kiterjed, akkor alkalmazhatók is azokat.

Az utánzás, transzfer, hipotézis-alkotás az emberi gondolkodásnak annyira alapvető elemei, hogy még a természetbeli hálózatok leírásában is helyet kaptak. A 93. oldalnak akár politikai vonatkozása is lehet: a *propagandák* terjedése – és innen már csak egy lépés a totális diktatúrák nyelvének elemzése. A befejezés, bár a leírásban is megőrizte szóbeli jellegét, igen frappáns és ötletes.

Balaskó cikke korrekt, alapos, empirikusan jól alátámasztott „helyzet”-kép, talán a „lexikalista elméletek” kifejezés hiányzik a bevezetőjéből.

Kovács László második tanulmányának kapcsán, egyetértve a 113. oldalon szereplő felvetésével, ismét meg kell jegyeznünk: ahol hálózat van (például a mentális lexikon esetén), ott szükségképp gráfnak is *kell* lennie. Ha ennek felvázolását elmulasztjuk, a modellezés első számú matematikai eszközéről mondunk le, aláásva mondandónk hitelességét. Ha a gráf irányított vagy súlyozott, attól még gráf marad: a felvetést azért tartom megkésettnek, mert a nyelvészek közül sokan tanulnak ugyan valamilyen szinten matematikát (logika, formális nyelvek stb.), mégsem

biztos, hogy ez a tudásuk megfelelő, illetve hogy jól használják: mára a *gráfelmélet* ugyanolyan fontossá vált éppen a nyelvi és nem nyelvi hálózatok miatt, mint az említett két terület. Ezért véleményünk szerint minden alkalmazott és elméleti nyelvésznek is tanulnia kellene azt legalább alapszinten.¹

Nem derül ki a könyvből, vannak-e *statisztikáihoz* hasonló módszerek hálózatok egyes kulcstulajdonságainak bizonyítására. „Az eloszlás ránézésre hatványfüggvényszerű” mondat ugyanis matematikailag inadekvát. A „hatványfüggvényszerűség” mértékét például a szignifikanciaszinthez hasonló mérőszámmal, értékkel kellene mérni, erre azonban nem látok utalást.

Fóris cikke, bár nem első közlés, nyelvészeti, fordítástudományi szempontból igen magas színvonalú, sok újdonsággal, ismételt megjelentetése ezért is indokolt. A matematikából kölcsönzött fogalmak precíz definíciójára való hivatkozások azonban itt is hiányoznak, főleg a 2. fejezet elején. A szöveg olvasmányos, ám számottevően tömöríthető: például a bevezető nagyon általános elvekkel kezd, lényegesen rövidebbre lehetett volna fogni. A modellt meglátásom szerint nehéz formalizálni és így gépi fordításra alkalmassá tenni, de a szemantika eredményeit nézve nem tűnik lehetetlennek (Pustejevsky stb.). Eklatáns példa ez a cikk is arra, amit Gangl említ: a matematika és különösen a statisztikus fizika eredményei nemigen jutnak el a nyelvészekhez, pedig legalábbis az előbbit sok nyelvész értené valamelyest.

Gangl szociális viszonyok pillanatnyi alakulását térképezte fel diskurzuselemzési módszerekkel; ez, mint említettük, a hálózat-tudomány *alkalmazott* részterületéhez tartozik, és nem „elméleti” jellegű, ahogy az a címből következne. Itt is alapvető módszernek (és nem hivatkozást kívánó újdonságnak) tart-

¹ Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán 1964–1966 között az alkalmazott és matematikai nyelvészet szak hallgatói számára már kötelező volt az egy féléves gráfelméleti képzés. – *A szerk.*

juk a gráfok alkalmazását: az ábrán két irányított és – a nyilak különböző vastagsága miatt – súlyozott gráf látható.

Nagy Levente rövid, de egész Kelet-Európa jogalkalmazása szempontjából igencsak fontos cikkel örvendeztette meg az olvasót, amely a hálózattudományhoz a pszicholingvisztikán keresztül kapcsolódik. Feladata ugyanis az ekvivalens (ugyanazon műfajhoz, regiszterhez köthető, mentális) nyelvi alhálózatok felépítésében megmutatkozó egyéni eltérések vizsgálata, vagyis: eldöntendő, hogy két vagy több rekonstruált nyelvi hálózat topológiája elegendően hasonló-e, hogy ugyanazon személytől származtathassuk. Ez a dolgozat azonban jóval többet mond: a bíróság kezében a jegyzőkönyvvezetés mindmáig igen erős eszköz, így a per menetét döntően befolyásolhatja az akár szándékosan(!) elnagyolt jegyzőkönyv. A jegyzőkönyvnek a bíróság prekoncepciói miatt vagy politikai nyomásra történő eltorzítása egyet jelent az igazságszolgáltatás megcsúfolásával és a jogállamiság aláásásával: egyes nagy nyilvánosságot kapott (részben magyarországi, részben a környező országokban zajló) perek közös vonása az, hogy ennek megtörténte legalábbis valószínűsíthető. Ezért az igazságügyi nyelvész szerepét nem lehet eléggé hangsúlyozni egy demokratikus jogállamban még egy olyan prózai feladat végzésekor sem, mint amilyen például a hangfelvételek pontos átírása.

Feltehet a nyelvész egy másik kérdést is, melynek megválaszolásához azonban pszichológiai háttérismeretek is szükségesek: az életkorra jellemző nyelvhasználati sajátosságok *50 év múlva* mennyiben maradnak olyanok, mint a maiak? Valamilyen mértékben egészen biztosan ugyanúgy meg fognak változni, mint maga az egész társadalom.

A könyv második része (Jelenkori nyelvhasználati és kommunikációs jelenségek) a 166. oldalon kezdődik, az addigi hálózatcentrikusság hirtelen megszűnik, és a klasszikusabb nyelvészet vizeire evezünk. Lengyel

Zsolt cikke azonban asszociációs, vagyis *hálózat*vizsgálaton alapul, ezért bekerülhetett volna az első részbe is. A 196. oldalról hiányolom egyes melléknevek kapcsán a *middle* reláció (amikor az ellentétéhez kapcsolódóan egy harmadik, semleges melléknév is jelen van, például *hideg-langyos-meleg*) említését. A vizsgálat diakrón, korábbi mérésekre alapoz, így tudományos értéke nagy, hiszen a nyelvi *változás folyamatát* írja le, azt, amit szociolingvisták is vizsgálnak.

Ilyen diakrón folytatást kíván szinte az összes, az internetnyelv kutatásával kapcsolatban Magyarországon végzett kutatás, köztük Jávorszky cikke is. A falvakban a net-használat még nem terjedt el úgy, mint a városokban, és a netet magabiztosan használók koreloszlása sem változik meg egyik napról a másikra, a folyamat azonban feltartóztathatatlan. A technológiai fejlődés miatt sok új szakszó és szlengszó is a világhálón jelenik meg először, azaz a terület kutatási szempontból még sokáig termékeny marad.

Koltay helyzetképe a *digitális írástudásról* rövid, de igen gazdag bibliográfiájú és jól megszerkesztett. Úgy gondoljuk, hogy ma már a *digitális* írástudás szintjének nem megfelelő voltát is tekintetbe kellene venni akkor, amikor *funkcionális analfabétizmusról* beszélünk. Terestyéni 1996-os cikke (Írás- és olvasásnélküliség Magyarországon, in: Terts (szerk.): *Nyelv, nyelvész, társadalom*, Pécs) óta a betűkkel írt információhoz való hozzáférés jellege nagyon sokat változott, ez a tény igen komolyan felveti akár a mérési *módszerek* felülvizsgálatának szükségességét is a kutatás megismétlésén túl. A 179. oldal kapcsán megjegyezzük azt is, hogy szerintünk a nyílt rendszer nem szükségszerűen akadálya a minőségbiztosításnak. Már a Wikipédián sem jelennek meg ellenőrizetlenül szócikkek: kialakult egy láttamozó és értékelő járőr-rendszer, amelyet egyes szakterületekben járatos, a közösség többsége által elfogadott, már sok szócikket megírt wikipédisták működtetnek. Ha ebbe a rendszerbe bekerül például öt magyar nyelvész, akkor a nyelvészeti cikkek

megfelelő lektorálása megoldottnak tekinthető. Mindez tehát a rendszer stabilitását és a szócikkek tudományos értékét is nagyban növelné.

Koós Ildikó pedolingvisztikai cikke bibliográfiailag igen jól alátámasztott, az érdemi bírálatot azonban kompetensebb nyelvészekre kell bízunk. Két dolgot mégis meg kell jegyeznünk: nem jelenik meg a cikkben, hogy például a *koraszülés* hogyan befolyásolja a csecsemő nyelvi fejlődését (Kassai, személyes közlés), valamint például a lipcei Max-Planck-Institut tanulmányára is hivatkozhatott volna a szerző: kimutatták, hogy már az *újszülött sírása* is követi az anya nyelvének intonációs alapsémáját.

A könyv utolsó két cikkének már nincs direkt hálózattudományi vetülete. Szatmári, illetve Tóth a német *bekommen*-Passiv (recipiens-passzívum) grammatikalizációs folyamatáról, illetve a tezauszok nyelvezetéről írt, a dolgozatok mélyebb vizsgálata alapos germanisztikai, illetve lexikográfiai ismereteket kíván.

A könyv formázása egységes, kiforrott. Cikkenként egy-két helyesírási, apróbb nyelvi hibával találkozhatunk, ezek azonban a megértést nem zavarják. A könyv tartalma a nyelvészeken túl egyéb társadalomtudományok művelői, főleg pszichológusok és szociológusok számára is érdekes lehet, de a szerintünk legjobban sikerült cikkek elolvasása révén még szélesebb olvasótábor (például a jogászok) ismeretei is gazdagodhatnak. A *formális* matematikai háttér ismertetésének, a precíz bizonyításoknak, illetve az ezekről szóló tanulmányoknak a hiánya azonban a matematikai nyelvészek, nyelvész-informatikusok figyelmét nem kerüli, nem kerülheti el.

Károly Márton

Navracsics Judit
Szóaktiváció két nyelven
 Budapest: Gondolat, 2011. 99 p.

Kétnyelvűek kognitív struktúráinak tanulmányozása napjainkban is aktuális kérdés (vö. például Pavlenko 2009). Ennek oka egyrészt, hogy jelenleg olyan kutatási eszközök és hozzájuk kapcsolódó egyre szofisztikáltabb eljárások állnak rendelkezésünkre, amelyekről még a közelmúltban is csak álmodhattak a kutatók: az fMRI, CT, PET által alkotott képek az agyi tevékenységnek az eddigieknél sokkal részletesebb és pontosabb vizsgálatát teszik lehetővé. Másrészt egyre jobban előtérbe kerül a kétnyelvűek oktatásának kérdése, a megfelelő oktatási környezet és módszer kiválasztása a lehető leghatékonyabb tanítás érdekében. Ezek a kétnyelvűekkel kapcsolatos oktatáspolitikai-pedagógiai kérdések minden államot érintenek, amelynek területén (nyelvi) kisebbségi csoportok élnek. E két tényező eredményeként öröndetes módon nő azoknak a kutatóknak a száma, akik a kétnyelvűség pszicholingvisztikai jellegű vizsgálatát tűzik ki célul.

A Pannon Egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi Karának Universitas Pannonica sorozatában, a Gondolat Kiadó gondozásában megjelent könyv Navracsics Judit legújabb, a kétnyelvűség pszicholingvisztikai aspektusának egy hazánkban alig kutatott területével foglalkozó kötete. A szerző – a Pannon Egyetem docense – egyike azon kevés kutatóknak, akik a nyelvtanulás, a beszédprodukción és a beszédpercepción közbeni kognitív folyamatokat, illetve a nyelvek mentális reprezentációját vizsgálják mind kétnyelvű, mind többnyelvű személyek esetében (vö. *A kétnyelvű gyermek* (1999) és *A kétnyelvű mentális lexikon* (2007)).

A hat fejezetből álló kötet a kétnyelvűek nyelvvel kapcsolatos kognitív folyamatait vizsgálja több aspektusból. A kötet megközelítése talán leginkább „bottom-up”-ként jellemezhető, hiszen a konkrét agyi reprezentáció irányából haladunk a kevésbé konkrét (helye-